

FİLOLOGİYA VƏ PEDAQOGİKA ELMLƏRİ

UOT: 82-3.512.162

KBT: 83.3 (5 e)

MJ № 145

Bahtiyar Vahabzade'de Romantizmin İzleri: Türk ve Azərbaycan Örneğinde

Güneş Guliyeva*

Özet. 19. yüzüylın sonunda Türk romantizmi Tefvık Fıkret, Namık Kemal, Rıza Tefik ve Mehmet Ersoy tüm Kafkasya bölgeline giren edebiyat üzerinde güçlü bir etkiye sahipti. 20. yüzüyl Azeri romantikleri Hüseyin Cavid ve Muhammed Hadi, özellikle gençler, onların etkileri doğrultusunda ve üslubunda yazmışlar ve yaratmışlardır. Makalede, Bahtiyar Vahabzade'nin yaratıcılığına Türk ve Azerbaycan romantizminin etkisinin yönleri ele alınmıştır. Yine bu çalışmada Bahtiyar Vahabzade'nin yaratıcılığı üzründe Türk romantizminin tesirleri yer almaktadır. Aynı şekilde Azerbaycan romantizminin önde gelen temsilcileri Hüseyin Cavid, Muhammed Hadi gibi seçkin sanatçıların Bahtiyar Vahabzade'nin yaratıcılığı üzerindeki olağanüstü etkisi açıklığa kavuşturulmuştur. Bunlar Bahtiyar Vahabzade'yi hem ideolojik hem de sanatsal olarak etkilediler. Buna göre bu çalışma, Türk ve Azerbaycan romantizminden esinlenerek kendi ideolojik ve edebi duruşunu sergileyen Bahtiyar Vahabzade'nin bu etkileri eserlerine nasıl yansıttığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bahtiyar Vahabzade'nin şiirinin, yaratılış dönemindeki klasik Türk şiirinin yanı sıra modern Türk edebiyatı ve şiiriyle de ilgili olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kavramlar: Romantizm, Türk romantizmi, Azerbaycan romantizmi, Bahtiyar Vahabzade

1.Giriş

Ortaçağ'da imparatorluklar ve devletler arasında yaşanan çatışmalar vatan ve tarih bilincini uyandırmaya başlamış, 16. Asırdan sonra Rönesans'ında tesiriyle ortaya çıkan kilise devletler, monarşiler ve merkezî devletler ise millî bilincin temelini oluşturmuştur [1, s.200]. 18. yüzüyıldan

* Bakü Devlet Üniversitesi “Filologiya fakültesi”nin dissertantı; Bakü, Azerbaycan
E-mail: g.guliyeva1981@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7147-7151>

Makaleye referans: Guliyeva, G. [2022] Bahtiyar Vahabzade'de Romantizmin İzleri: Türk ve Azerbaycan Örneğinde. “Metafizika” dergisi, 5(4), seh.113-128.

Makalenin tarihi:

Makale editöre gönderildi: 18.08.2022

İşlenmek üzere gönderildi: 23.09.2022

Yayınlanmak üzere kabul edildi: 14.10.2022

itibaren gelişme gösteren Aydınlanma'nın tesiriyle Avrupa'da milli tarih fikri gelişme göstermeye başlamış ve 1789 Fransız İhtilali, millet ve hürriyet düşüncelerini yayarak toplumlarda kendi tarihlerine yönelme merakı uyandırmıştır.

Bu cümleden olarak gelişen Romantizm akımı, 19. yüzyılda Aydınlanma fikrine karşı çıkararak milletlerin kendilerine münhasır tarih ve kimlikle kendilerini ortaya koymalarını iddia etmiş ve yine bu asırda milliyetçilik düşüncesi de hız kazanmıştır [2, s.166].

19. yüzyılın ortalarından itibaren Türk edebiyatında etkilerini hissettiren romantizm akımı, Secaattin Tural'ın da ifadesiyle 1908'den sonra Türkçülük düşüncesiyle birleşmiş ve "Millî Edebiyat" dönemi olarak gelişme göstermiştir. Bilhassa bu dönemde Ziya Gökalp'in Türk destanlarına, efsanelerine yönelişi dolayısıyla halk edebiyatını ön plana çıkarması ve millî romantik duyuş tarzı'yla yazdığı şiirleri, romantizmin Türk edebiyatındaki etkilerini belirginleştirmiştir. Buna göre 1860'larda Türk edebiyatında başlayan romantizm akımı tamamlanmış olur. Yine bu anlamda Namık Kemal'in dil ve edebiyata yaklaşımı da onun romantizmin temel unsurlarını sezdiğini bize göstermektedir. [3, s.40]. 20.yy'ın başlarından itibaren Azerbaycan'da da Türkiye'de olduğu gibi siyasi ve tarihsel gelişmelerin yaşanması devrin aydınları üzerinde derin tesirler yaratmış ve bilhassa dönemin edebi şahsiyetleri eserlerinde bu tesirleri ortaya koymuşlardır. Yine bu dönemde Hüseyinzade Ali Bey, Mehemed Hadi, Hüseyin Cavid gibi yazarlar Türk halkının yaşadığı zorlukları ön plana çıkararak Azerbaycan Türklerinde bir milli şuur uyandırma yoluna gitmişlerdir.

İşte gerek Türkiye edebi muhitinden gerekse Azerbaycan'da gelişme gösteren bu romantik yaklaşımlar Bahtiyar Vahabzade'yi hem ideolojik, hem de sanatsal olarak etkilemiş ve şairde büyük tesirler uyandırmıştır. Bu tesirler Vahabzade'nin eserlerini ortaya koyduğu 1960'lı yıllardan itibaren belirgin bir biçimde hissedilir olmuştur. Bu yaklaşımlarla çalışmalarını yürüten Vahabzade bugün bile çözümünü bekleyen Azerbaycan'ın bütünlüğü, ana dili, Türkizm ve Azerbaycancılık meseleleri için uzun yıllar yılmadan uğraşmış ve "Türk dünyasının Bahtiyarı" olarak nitelenmesinde haklı olarak bu ünvana kavuşmuştur. Bu anlamda kavramsal çerçeve olarak çalışmamız Türk ve Azerbaycan Romantizminin Bahtiyar Vahabzade yaratıcılığındaki tesirlerini ana hatlarıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Buna göre 1860'larda Türk edebiyatında başlayan romantizm akımı tamamlanmış olur. Yine bu anlamda Namık Kemal'in dil ve edebiyata yaklaşımı da onun romantizmin temel unsurlarını sezdiğini bize göstermektedir. 20.yy'ın başlarından itibaren Azerbaycan'da da Türkiye'de olduğu gibi siyasi ve tarihsel gelişmelerin

yaşanması devrin aydınları üzerinde derin tesirler yaratmış ve bilhassa dönemin edebi şahsiyetleri eserlerinde bu tesirleri ortaya koymuşlardır. Yine bu dönemde Hüseyinzade Ali Bey, Mehemed Hadi, Hüseyin Cavid gibi yazarlar Türk halkının yaşadığı zorlukları ön plana çıkararak Azerbaycan Türklerinde bir milli şuur uyandırma yoluna gitmişlerdir.

İşte gerek Türkiye edebi muhitinden gerekse Azerbaycan’da gelişme gösteren bu romantik yaklaşımlar Bahtiyar Vahabzade’yi hem ideolojik, hem de sanatsal olarak etkilemiş ve şairde büyük tesirler uyandırmıştır. Bu tesirler Vahabzade’nin eserlerini ortaya koyduğu 1960’lı yıllardan itibaren belirgin bir biçimde hissedilir olmuştur. Bu yaklaşımlarla çalışmalarını yürüten Vahabzade bugün bile çözümünü bekleyen Azerbaycan’ın bütünlüğü, ana dili, Türkizm ve Azerbaycançılık meseleleri için uzun yıllar yılmadan uğraşmış ve "Türk dünyasının Bahtiyarı "olarak nitelenmesinde haklı olarak bu ünvana kavuşmuştur. Bu anlamda kavramsal çerçeve olarak çalışmamız Türk ve Azerbaycan Romantizminin Bahtiyar Vahabzade yaratıcılığındaki tesirlerini ana hatlarıyla incelemeyi amaçlamaktadır.

2. Türkiye’de Romantizm

1789 Fransız Devrimi’nin yarattığı milliyetçilik cereyanı 19. Yüzyıldan itibaren Osmanlı ülkesinde de etkilerini göstermeye başlamış ve milli tarih arayışları farklı çok uluslu devletler üzerinde yıkıcı tesirler yaratmaya başlamıştı. Bu cereyanla Tanzimat döneminden itibaren Türkiye’de başlayan milliyetçilik dalgaları yüzyılın ortalarından itibaren Türk aydınlarının eserlerinde de ön plana çıkmaya başlamıştı.

Bu dönemde Namık Kemal’in tarih hakkındaki eserleri Türkiye’de tarihe bakış açısında köklü değişmelere yol açmış ve ortaya koyduğu tarihi biyografilerle düşünsel anlamda tarihi bir dönüşümü hızlandırmıştır. [3, s.64]. Yine Namık Kemal, *Hürriyet Kasidesi*’nde yer alan şiirlerinde romantik yaklaşımla tarihe eğilir [2, s.172]. Dolayısıyla Romantizm akımı Batı literatüründe millî kimlik, dil ve kültür inşasında temel etken olarak ön plana çıkarken yani “sebebe” iken Türk edebi düşüncesinde “sonuç” olarak ön belirginleşmiştir. Bu durum her şeyden önce Türk toplumsal yapısının Batı’dan farklı tarihsel dinamikleriyle ilgiliydi. Bu hususta Namık Kemal’in dil ve edebiyata yaklaşımı konuyu belirgin kılmaktadır. Zira bu dönemde daha Türk tarihinin bütünsel olarak ortaya konulmamış olması da bu durumun nedenlerindendi [4, s.40].

Bu dönemi değerlendiren Mehmet Kaplan’ın da dediği gibi bu doğrultuda milletin geçmişi, onları günümüze taşıyan tarihi şahsiyetlerle belirgin kılınır. İşte tarihin bu büyük şahsiyetlerle ele alınması milli ruhu canlandırarak insanlarda bir tarih şuurunu uyandırmayı sağlar. Dolayısıyla

milletin mazisinde yaşanan zafer ve yenilgileri işleyen edebi eserler, milli varlık tehlikeye düşünce başvurulacak bir kaynak olur [5, s.256]. İştâ Kaplan'ın tespit ettiği bu hususlar Namık Kemal'in eserlerinde ortaya çıkarak Türk romantizminin de ana felsefesi olur.

Özellikle 1908'den sonra Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı Türk aydınlarında millî şuuru uyandırırken tarihten bir dayanak aramalarını da sağlamıştır. Bu dönemde Türkçülüğün edebî ve siyasî alanda etkisinin arttığı görülmüş ve yazarların eserlerinde de hissedilmeye başlamıştır. Bilhassa Ziya Gökalp, Türk tarihinin köklerine vurgu yaptığı "Turan, "Altın Destan", "Altın Işık", "Ergenekon", "Ötüken Ülkesi", "Yaratılış: Türk Kozmogonisi" gibi eser ve şiirleriyle güçlü bir Türkçülük akımı yaratmıştır [2, s.176]. Yine Mehmet Emin Yurdakul'un şiirlerinde Türklüğün izlerini sürmek mümkündür. Ömer Seyfettin ve onun ekseninde gelişen "Genç Kalemler" dergisi hareketiyle Türkçülük Romantizmi büyük ivme kazanmıştır.

Türk Romantizmi'nin yapı taşlarından olan Mehmet Akif ise vatan kavramını milli şuurda tarihsel bir zemine oturtmaya çalışır ve romantizm yaklaşımını *Bülbül* şiiriyle ortaya koyar ve "*Benim hakkım, sus ey bülbül, senin hakkın değil mâtem!*" mısralarıyla Bursa'nın işgaline dair üzüntüsünü dile getirirken; Asrın idrakine İslam'ı söyletmek ve Kur'an'ın rehberliğinde yeni bir toplumsal hayat yaratmak isteyen şair, "*Kocakarı ile Ömer ve Dirvas*" gibi şiirlerinde ise Türk halkının vatan savunmalarına karşı dersler çıkarmasını ister [2, s.177].

Yine Ziya Gökalp'e göre Türk edebiyatında Arap ve İran tesirlerini ortadan kaldırarak Türk edebiyatına Türkçü Romantizmi ve Rönesansı getiren adam iser Tefvik Fikret'tir. Yine ona göre Türk Romantizmi, Osmanlı devri ümmetçiliğinden ulus dönemine geçiş aşaması olarak bu devirlerde yaşamış ve bunun mimarlarından biri de Tefvik Fikret olmuştur. Yine bu süreçte gelişen romantizm Türk edebiyatının millileşmesi olacaktır [6, s.477-478].

Rıza Tefvik ise yine Türk romantizminin gelişme sürecinde yer alarak, Milli edebiyat akımını çerçevesinde sade Türkçe ile Türk şiirinin en güzel örneklerini ortaya koydu. Milli edebiyat akımını fikri planda hazırlayanlar arasında yer alan şair Tür romantizm akımının da kayda değer isimlerinden biri oldu [7, s.68].

Genel olarak bu ekseninde gelişme göstererek milli tarih şuurundan, milli edebiyata yönelen Türk romantizmi vatan, Türkçülük ve bağımsızlık temalarını ön planda tutarak Türk halkında milli bilinç ve ulus şuurunu uyanmasında önemli bir rol oynadı.

3.Azerbaycan Romantizmi

Azerbaycan milli uyanışının kilometre taşları arasında, 1905 Rus-Japon savaşı vardır. Bu savaşta, Rusya'nın yenik düşmesinin bir otorite boşluğu doğurması ve bundan istifade eden Türklerin de liberal ve Türkçü fikirlerle ortaya çıkmaları önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. 1905 Rus ihtilali, Azerbaycan'da da iktidar mücadelesini hızlandırmış olup, bu ihtilalin ardından Rus meclisi Duma'ya katılan Azerbaycan temsilcilerinin sayısının artması Azerbaycan'da demokratik rüzgarlar estirmeye başlamıştır. 1903-1904 yıllarında Himmet partisinin kurulmasından sonra 1907'de Çarlık rejimi sert tedbirlere başvurmuş, Himmet Partisi de kapatılarak üyelerinin bazıları tutuklanmış, bazıları da ülke sınırları dışına kaçmak zorunda kalmıştı. 1911 yılı sonlarına gelindiğinde ise Azerbaycan'da Müsavat Partisi kurulmuştur. Böylece Milli Azerbaycan hareketi, siyasi bir platforma taşınmış oldu. 1913'te Rusya'da ilan edilen genel af üzerine, milliyetçiler de Azerbaycan'a dönmüşlerdir. Yine bu dönemde yukarıda bahs ettiğimiz Himmet Partisinin kuruluşunda da etkili olan Mehmet Emin Resulzade, Müsavat Partisinin başına geçerek milli söylemlerine devam etmiştir ki bu söylemler Azerbaycan Türkçülüğü açısından kırılma noktaları oluşturmuştur.

Yine 1905 Manifestosu, Azerbaycan'da siyasi ekonomik, kültürel ve sanat adına bir dönüm noktası olmuştur. Bu doğrultuda başlayan değişimle toplumsal psikoloji, çok geçmeden tesirlerini ortaya koymaya başlamış ve devrin aydınlarının çalışmalarıyla bilhassa edebiyat sahasında etkili bir söylem olarak ön plana çıkmıştır. Bilhassa dil ve üslup meselesinde farklılığını ortaya koymaya başlayan romantizm akımı önemli bir ivme kazanmıştır. Bu hususta Mir Celal bu romantikleri tanımlarken şu dikkat çekici cümleleri kullanmaktadır:

“Doğrudur, bunlar da tenqidi réalistler kimi köhne heyatı redd edir, cehalete éyni derecede nifret edir, keçmiş cemiyetin yıxılmasına, xalqın fanatizmden xilas olmasına çalışırdılar, Ancaq bunların yolu, üslubu, tesvir sahesi mollanasreddinçilerden ferqli idi.” [8, s.418].

Bu doğrultuda Mir Celal'in de yukarıda bahsettiği gibi realistlerden farklı tavır sergileyen romantizm akımının temsilcileri, Azerbaycan'da bir milli şuur cereyanı da başlatmışlardır.

Dolayısıyla Azerbaycan edebiyatında Hüseyinzade Ali Bey, Mehemed Hadi, Abdulla Şaik, Hüseyin Cavid gibi isimler, özellikle kendi halklarının tarihî süreç içerisinde yaşadığı sıkıntıları dile getirirken aynı zamanda eserlerinde Azerbaycan Türklerinin varlık mücadelesini de ele almışlardır [9, s.629].

Azerbaycan'da edebiyat sahasında 1905 yılından itibaren millî bir tavır kendini gösterir ki, bu bağlamda özellikle Hüseyin Cavid önemlidir. Cavid, eserlerinde Azerbaycan Türkleri'nin verdiği ulusal kurtuluş mücadelesini ortaya koymuştur. Sanatçı, bilhassa Namık Kemal, Abdülhak Hamit, Mehmet Emin Yurdakul, Rıza Tevfik ve Mehmet Akif gibi aydınların tesirinde kalmış, Türkçülük ve İslamcılık akımlarının etkisi ile Millî Edebiyat cereyanı doğrultusunda yazdığı “*Deniz tamaşası*”, “*Harb ve Falakat*”, şiirlerinde, “*Azer*” poemasında, “*Şeyh Senan*” ve “*Uçurum*” gibi piyeslerinde vatan sevgisini ve halkın bağımsızlık mücadelesinde manevi gücünü yükseltmiştir [9, s.630]. Dolayısıyla Hüseyin Cavid, şiirlerinde Türk romantiklerinin de tesiriyle hürriyet, bağımsızlık, zulüm ve milletin dertlerine tercüman olmuştur.

Görüldüğü gibi Azerbaycan romantizm akımı işledikleri konularla milliyetçilik, vatan bağımsızlığı, özgürlük ve ulus bilinci kavramlarıyla Azerbaycan Türklerinde bir milli şuur ve Türkçülük düşüncesi yaratmayı başarmışlardır.

4.Bahtiyar Vahabzade'de Türk ve Azerbaycan Romantizminin Etkileri

Halk şairi Bahtiyar Vahabzade 20. Yüzyılın ortalarından itibaren sanatını ortaya koymuş ve gerek şiirleri, gerekse de felsefi ve düşünsel yaklaşımlarıyla kendi özgü tarzını belirginleştirmiştir. Devrin Sovyet baskısı altındaki Azerbaycan'ında ulusal bilinç ve direnişin formüllerini yaratıcılığı içinde ele alan şair, 1960 yılında yazdığı *Gülistan* şiiriyle Sovyet ideolojisinin hedefinde yer almaya başladı. Çalışmalarında Azerbaycan'ın bütünlüğü, anadil mevzusu, Türklük ve Azerbaycancılık konularında çözüm bekleyen hususları ele alarak yiğitçe savaşılan milli şair, haklı olarak “*Türk Dünyasının Bahtiyarı*” ünvanını kazandı. Onun bu ünvanı haklı olarak kazanmasında Türkiye'nin edebi ortamına ilişkin çok yönlü bilgisi, ulusal geleneklere bağlılığı ve üstün milli bilinç seviyesinde yer alan zihni yaklaşımları etkili olmuştur.

Sanatını Türk kültürel tarihselliğinden gelen kadim kaynaklarla besleyen Vahabzade, 1950'lerden itibaren çalışmalarında Türk romantiklerinden Namık Kemal, Tevfik Fikret, Rıza Tevfik, Mehmet Akif Ersoy ve Türklüğü edebi minvale oturtan büyük şair Fuzuli'yi hep göz önünde bulundurdu. Gerek Türk edebi ortamını çok iyi tahlil etmesi gerekse kadim Türklük ananelerini üstün bir biçimde sanatına yansıtması, onun Türk edebiyat bilgin ve eleştirmenlerinin dikkatini çekmeye başladı. Özellikle 1970'li yıllardan itibaren Türkiye'de Vahabzade ile ilgili çok yönlü araştırma ve merakın doğması da kuşkusuz milli şairin filozof kimliğinde bir şair olarak sanatında felsefi Türkçülüğü güçlü bir biçimde ön plana çıkarmasından

kaynaklanmaktaydı. Sanatında ana imgeler olarak vatan, Türklük, Türkçülük, bağımsızlık, Türk Dili gibi unsurları temel çıkış noktası olarak kabul ederek ale alan Vahabzade, çocukluk yıllardan itibaren şahit olduğu zorluklar içinde ve özgürlüğüne susamış Azerbaycan Türklerinin adeta sesi olarak dünyaya haykırdı.

Bu bağlamda Vahabzade üzerindeki Türk romantizminin tesirlerine baktığımızda: Vahabzade'nin hayranlarından olan Nazım Muradov, haklı olarak Vahabzade'nin Türk dünyasının yazın ustası şahsiyetlerine olan bağlılığının öncelikle manevi arınma ve manevi zenginleşme ihtiyacından kaynaklandığını belirterek, Vahabzade'nin Yesevi, Mevlana, Nesimi, Fuzuli gibi, Mehmet Akif, Necip Fazıl, Nazım Hikmet, Aşık Veysel ve Yavuz Bülent Bakiler gibi Türk dünyasının bu büyük söz ustalarına karşı tavrını belirterek bilhassa Yavuz Bülent Bakiler gibi ustalar hakkında dile getirdiği görüşlerle, şairin yetenekli bir Türkçe erbabı ve araştırmacısı olduğunu tespit etmektedir [11, s.31].

Bahtiyar Vahabzade'yi Namık Kemal'in yaratıcılığına bağlayan temel husus şüphesiz bu büyük Türk şairinin düşünce ve fikirlerinde Türk varlığına -İslam'a, bilime, edebiyata, sanat ve ahlaka- her zaman sadık kalabilmesidir. Nitekim Namık Kemal, hayatı boyunca, yaratıcılığında ve hayatında hürriyet, vatan ve millet sevgisini her şeyden üstün tutan, halka hizmet etmeyi kendisinin ve herkesin en büyük şerefi sayan sanatçılardan biridir. Türk edebiyatına vatanseverlik, milliyetçilik ve özgürlük fikirlerini getiren Namık Kemal'in yaratıcılığı, edebiyata aynı inanç ve özgürlük duygusuyla giren Vahabzade tarafından göz ardı edilemezdi. Bu anlamda Vahabzade'nin yaratıcılığı tam olarak Namık Kemal'in fikirleri üzerine şekillenmiştir. Namık Kemal adı, tarihte Türk edebiyatının en parlak isimlerinden biri olarak, tavizsiz, savaşçı, kanaatleri yolunda her türlü acıya, zulme ve baskıya göğüs germeye hazır, iradeli ve yılmaz biri olarak bilinir. Vatan Şairi olarak bilinen şahsiyet bu hususta kaynak rolü oynamıştır. N. Kmal'ın Vatan'ın şarkısı şiiri, bu süreçte özel bir rol oynamaktadır. Vahabzade'nin mücadelesi ve milli kimliği bu şiirle doğrudan ilişkilidir. Bu şiir, bir bütün olarak, milli mücadelesinin ifadesi olan Vahabzade'nin ruhunun izlenimini vermektedir. Öyle ki, Kemal'in

*Kan ile kılıçtır görünen bayrağımızda
Can korkusu geçmez ovamızda dağımızda
Her güşede bir şir yatar toprağımızda
Gavgâda şehdetle bütün kâm alırsız biz* [12, s.14].

Dizelerine karşı Vahabzade'nin;
Əsarət odunda bişdi nəslimiz,

*Azadlıq eşqinə yandıq, yaxıldıq.
Çatıb azadlığa bu məbəddə biz,
Şükür namazını qıbləsiz qıldıq*[13, s.455].

Dizeleri aynı fikir yüceliği ortaya koymaktaydı.

Yine Kemal'in,

*Zalim olsa ne rütbə bi pervə
Yine bünyad-ı i-zulmü biz yıkarız.
Merkezi-hakə atsalar da bizi,*

Küre-i-arzı partlatır çıkarız [12, s.14].

milli kimlik uğrunda ortaya koyduğu dizleri, Vahabzade'de yankılarını,

*Quş iki qanadla uçar, yüksələr,
Mən necə yüksəlim tək qanadım ilə?
Ürəklər bu dərddən tüğyana gələr,
Axar gözümüzdən yaş damla-damla.
Cənablar, bir anlıq düşündünüz mü,
Verdiyiniz hökmün ağırlığını?* [13, s.79].

dizelerinde görmekteyiz.

Yine Kemal'in,

*Ne yâr-ı cân imişsin ey ümid-i istikbâl Cihânı ensin
âzad eyleyen bin ye's ü mihnetten
Senindir devr-i devlet hükmünü dünyâya infâz et
Hudâ ikbâlini hıfz eylesin her türlü âfetten*[14, s.28].

Dizeleriyle ifade ettiği istiklal sevdası Vahabzade'de:

*Şəhid məzarları...Düşmən qənimi!...
Vətənin köksündə vüqarla durub,
Mənim varlığımı bir təsdiq kimi
Yurdun sinəsinə möhürlər vurub*[15, s.119].

Mısralarıyla duyguya dönüşüyordu. Bu ve benzeri şiirleri Vahabzade'nin Namık Kemal'le aynı ruhu paylaştığını bizlere göstermektedir.

Vahabzade'nin yine Mehmet Akif'le de aynı ruh yakınlığı taşıdığı her iki milli şairin dizlerinde gün ışığına çıkmaktadır. Vahabzade Akif'in Türkçülük düşüncelerinin vurgunudur. Akif'in:

*Sâhipsiz olan memleketin batması haktır;
Sen sâhip olursan bu vatan batmayacaktır.* [17, s.1227].

Biçiminde kutsallaştırdığı vatan sevgisi, Vahabzade'de:

*Ey Vətən oğlu, düşün, bil ki, sənindir bu Vətən,
Sabahın, həm bu günün, həm dünənindir bu Vətən.
Sənin öz dövlətin, öz millətin, öz cəddin var,
Vətən uğrunda ölənlər ölümündən doğular* [18, s.175].

Mısralarıyla ön plana çıkmakta ve mukaddes vatan sevgisi dile getirilmekteydi. Yine Akif'in "Çanaqqala Şahidinə" adlı şiirinde vatan uğruna canlarını fada eden şehitlerin nasıl yüce bir makama ulaştıklarını tespit ettiği,

"Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!

Gökten ecdâd inerek öpse o pak alını değer.

Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor Tevhîd'i...

Bedr'in arslanları ancak, bu kadar şanlı idi..." [19, s.426].

Şiiri ve şiirlerine karşılık, Vahabzade, Akif'le ilgili duygularını dile getirirken, "...Mənim üçün Türkiyədə üç müqəddəs məzar var:Mehmet Akifin, Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin və Mövlanənin... Mənim şeir dünyamda ən böyük Türk, Mehmet Akifdir. Onun İstiqlal marşı bütün Türklər üçün Türk ruhunun, Türk geninin sənət dastanıdır." [20, s.19] ifadelerini kullanmaktadır.

Görüldüğü gibi hem Akif hemde Vahabzade genç nesle vatani korumanın kutsal bir vazife olduğunun dersini vermektedirler.

Vahabzade yine Türk romantiklerinden Rıza Tevfik ve Tevfik Fikretin de hislerinden etkilenmiştir. Tevfik Fikrət "Rübabi-şikeste"de (1900) "Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür bir şairim" diye beyan ederek:

Kimseden ümmid-i feyz etmem, dilenmem perr ü bâl

Kendi cevvim, kendi eflâkimde kendim tâ'irim [21, s.259].

Düşüncelerini beyan ederken Vahabzade:

Çərxi-fələk istəyir lap dolana tərsinə,

Əqidəmi heç nəyə dəyişməyəm mən yenə [22, s.36].

mısralarıyla zihni yaklaşımını sergiliyordu.

Yine Tevfik Fikrət yurddaşına özgürlük yolunda, vatan uğrunda ölmeği ve yılmadan savaşmayı tavsiye ettiği:

"Vatan için zahmet lazımdır

Küçük asker, küçük asker!

Vatan senden hizmet ister" [23, s.676-677].

Dizeleri, Vahabzade'de:

Xalqı dərk etməsən, xalqı sevməsən,

Xalq nə dərk eləyər, nə sevər səni [24, s.539].

ifadeleriyle anlamını bulmakta ve vatana karşı görev bilinci sözleriyle ortaya konulmaktadır. Genel olarak haksızlığa karşı çıkma ve bağımsızlık mücadelesi Fikret'in sanatının başlıca ekseninde yer almaktadır. Ona göre insan bağımsız olmalı ve bunun için gerekli mücadeleyi etmelidir. Bu fikir Vahabzade'de de anlamını bulmakta ve özgürlük, vatan ve ulus bilinci olarak anlamını bulmaktaydı.

Vahabzade üzerinde etkili olan bir diğer isim de filozof lakaplı Rıza Tevfiktir. Osmanlı'nın son dönemi ve ulusal Türk kurtuluş hareketinin başlama sürecinde romantik hislerini ortaya koyarak milli uyanışı desteklemiştir:

*Güzelliğinde bir eda var ki asiydi,
Beni harab eden o edasıydı* [25, s.539].

dizleriyle duygusal yaklaşımını lirik tarzda ortaya koyan Tevfik, Yunus Emre ince lirizmini romantik Türkçülük felsefesi ile ele alarak Vahabzade'ye adeta yansıtmıştır. Yine Rıza Tevfik'in, *insan kalmamış, vicdan kalmamış, vatan kalmamış*, gibi hüznün, keder, ve derin manalı yaklaşımla ortaya koyduğu ifadeleri, Vahabzade'de anlamını bulmakta ve vatan söz konusu olunca yürek ağrısı ile bu yaklaşımlarını,

*Mən haqq-hesab istəyirəm
Gecələr gündüzümdən;
Narahatam, narazıyam
Ömrüm boyu özümdən* [26, s.20].

mısralarında ortaya koymaktaydı.

Yine Türk edebi muhitinin tesirleri gibi şairin yetiştiği topraklarda ki Türkçülük romantizmi de onda etkili olan hususlardandı. Bu konuda Hüseyin Cavid, Muhammed Hadi ve bunlar gibi aydınların tesirlerinin görüldüğü Vahabzade, hem ideolojik hem de sanatsal olarak bu romantiklerden etkilenmiş ve yaklaşımlarında bu etkileri hissettirmiştir. Bu yaklaşımlarla çalışmalarını yürüten Vahabzade bugün bile çözümünü bekleyen Azerbaycan'ın bütünlüğü, ana dili, Türkçülük ve Azerbaycancılık meseleleri için uzun yıllar yılmadan uğraşarak, adını şair olmanın ötesinde Türkçülüğün 20.yüzyılın cesur savaşçılarından biri olarak tarihe yazdırmıştır. Azerbaycan edebiyatında realistlerdem farklı olarak daha çok sembolleri eserlerinde kullanan romantikler yaklaşımlarını bu doğrultuda sergilemişlerdir ki romantizm akımında Hüseyin Cavid'in yeri başkadır. Eserleri ile devrinde Azerbaycan Türklerinin verdiği milli mücadelenin de panoramasını çizden Cavid, Azerbaycan edebiyatında milliyetçilik ve Türkçülük felsefenin de mimarlarından olmuştur. Bu bağlamda Cavid'in Vahabzade üzerindeki tesirleri yadsınamaz gerçekliktedir.

Bahtiyar Vahabzadenin'nin romantik şiirimizin en güçlü yaratıcılarından biri olan Muhammed Hadi'nin eserlerine özel bir sempatisi vardı ve bunun temel nedeni, M. Hadi'nin şiirlerinde milli şevk ve vatandaşlık ideallerine ilişkin motiflerin daha belirgin bir şekilde yansıtılmış olmasıdır. Hadi'nin yaklaşımlarıyla insanları uyandırma isteği, Vahabzade'nin düşünce ve ruhuyla tamamen aynıdır. Her iki önde gelen sanatçıyı aynı ilişkide

birleştiren, her şeyden önce özgürlük, milli mücadele, yurttaşlık hedeflerinin paralelliği ve birliğidir ve bunun temel nedenlerinden biri de Türk edebiyatı ve felsefesinin derin bilgisidir. Buna göre romantik Hadi, adaletsizlikler karşısında isyan edip haykırırken suallerine cevap arar ve adalet hani diye selenirken duygularını 20. yüzyılın başlarında,

*Qaldıq əlində bir sürü ərbabi-vəhşətin,
Olduq əsiri pənceyi-qəhrü müsibətin* [27, s.72].

dizeleriyle dile getirirken, Vahabzadə, 20. yüzyılın sonlarında aynı ruh haliyle seslenerek:

*Şair yanmaqdan özgə əlimdən nə gəlir?
Gözümün önündə haqqı döyürlər,
Qışqırır, səsinə bir səs verən yox,
Zorun arxasında elə gizlənib
Onu nə eşidən, nə də görən yox.
Gözümün önündə haqqı yeyirlər,
Fəryad qoparıram, aman, qoymayın,
Haqqı öldürürlər, ona qıymayın* [28, s.395].

Duygularını dile getirmektedir. Yine Hadi'nin “Nasıl yüksəlməli?” sualinin cavabı, Vahabzadədən gelmiş olup:

*Mənim sərvətimə cahən göz dikdi
Sərvətim, dövlətim ona gərəkdi
Babam yer şumladı, babam yer əkdi,
Zəhmət bizim oldu, bəhər özgənin.
Cıdırda çapsaq da hamıdan qabaq
Hünər bizim oldu, nəmər özgənin* [29, s.86].

dizeleriyle asırlara seslenmektedir. Bu anlamda cəmiyyətin duruşundan umuda ve mücadele ile başarı kazanılmasına dair çıxış yollarına olan inanç her iki şairinde ortak duygu dünyası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yine Vahabzadə'nin Türk düşüncesinde Hüseyin Cavid yaratıcılığını temel yapı taşı olarak alması da önemlidir. Bu anlamda Cavid yaratıcılığı da Vahabzadə'nin temel ilham kaynaklarından biridir. Cavid, özgürlüğe olan inancını neşeli ve bir hüyla gibi düşünmekte bulmanın gereğini:

*“Hər cəlvəsi bir xülya,
“Səadət əməli bir rəya”* [30, s.80].

dizeleriyle dile getirirken, bu “*Cahanda haqq da, həqiqət də həpsi qüvvətdir!*” ifadeleriyle de yine mücadele azmini ortaya koymaktaydı.

Bu bağlamda Vahabzadə'de üstadının hak ve hakikat diye yol gösterdiği kuvvetin başlıca enerjisinin halkta olduğunu:

Həmişə “xalq” deyən, xalqa söykənən,

*Xalqdan qüvvət alan özü xalq olar.
Sahildə dil açıb danışar nədən,
Dənizdə kükrəyib coşan dalğalar.
Üfüqdən genişdir, xəyaldən dərin,
Fitrəti, qüdrəti, hikməti xalqın.
Onun zəkasıyla düşüncələrin,
Qolunda birləşər qüdrəti xalqın.*” [24, s.537].

ifadeleriyle ortaya koymakta ve sosyal, psikolojik ve tarihsel tespitlerde bulunmaktadır. Vahabzade yine bu satırlarıyla halkına bağımsızlık yolunun azmini ve yöntemini göstermektedir.

Cavid'i Azerbaycan edebiyatının en kudretli şairi sayan büyük Türk mütefekkiri Fuad Köprülü [31, s.567] onun Kafkasya başta olmak üzere Azerbaycan'a kadar Türk düşüncesinin mimarlarından olduğunu ve bu kapsayıcı Türkçülük düşüncesiyle Türk dilini çok iyi bildiğini bize sunmaktadır. Cavid'in gerek şiir gerek dram eserleriyle uyandırmaya çalıştığı milli şuur imgeleri toplum sathında keskin imajlar oluşturmuş ve kendisinden sonra da bu yaklaşımlar yer yer devam etmiştir. Bu bağlamda Vahabzade'nin yaklaşımlarının temellerinde yer alan Cavid'in imgeleri ve düşünceleri, yine Vahabzade'nin şiir ve dram gibi eserlerinde de kendini bulmuştur. Yine Cavid'in hürriyet, esaret, vatan sevgisi gibi romantik yaklaşımlarının Vahabzade'de devam ettiğini söylebiliriz.

Hususıyla toparlayacak olursak 20. Yüzyılın sonlarında sanatını vatan, ülkü ve bağımsızlık ekseninde yaklaşımla sergileyerek Azerbaycan milli şairliğinden Türk dünyasının Bahtiyarı olma sıfatına haiz bir aydın olarak devleşen Vahabzade bir ülkü şairi olarak da geleceğe taşınmıştır.

5.Sonuç

Tarih boyunca hiç kimsenin esaretinde yaşamamış olan Türk milleti farklı coğrafyalarda kurduğu devletleriyle tarihe daima yön veren temel güçlerden biri olmuştur. Kadim kültür ve aneleriyle yoğrulmuş tarihsel muhayyilelerin sahibi olan Türk düşüncesi Dede Korkut ve Kudagu Bilig gibi bigi ve tecrübe hazineleriyle en zor zamanlarında bile kendine çıkış yolu bulmuştur. Bu çıkış yolunu bulurken yaşanan zamandan çok eski dönemlere inen aydınların yaktığı ışık temel itki olmuş ve halkın şuur kazanmasında birer referans noktası olmuştur. Bu anlamda Türkiye'de devletin zorda olduğu dönemde Namık Kemal ve Mehmet Akif gibi aydınlarla bayraklaşan Türklük imgesi, Azerbaycan'da 20.yüzyıl boyunca Hüseyin Cavid, Muhammed Hadi ve bunlar gibi aydınlarla tarihten beslenerek gelen düşün, asrın sonlarında Bahtiyar Vahabzade ile bayraklaşmıştır.

Beslendiği romantik kaynaklarını tarihle temellendiren Vahabzade, vatan, ölkü, Türklük, Türk dili imgeleriyle çocukluk yıllardan beri büyük zorluklar çeken halkının sesini eserleriyle dünyaya haykırmıştır. Bu haykırış Türklüğün coğrafya fark etmeksizin sıkıntıya düştüğü her an çektiği bir kılıç gibi devleşmiştir. Bu anlamda Türkiye’de 20. yüzyılın ilk çeyreğinde istiklal mücadelesi sırasında Türkçü şairlerin uyandırdığı milli ulus bilinci 20. yüzyılın sonlarında Azerbaycan’da Vahabzade ile devam etmiştir. Eserleriyle Azerbaycan Türklüğünün bağımsızlık parolası olan milli şair beslendiği Türk ve Azerbaycan romantiklerinin yaklaşımlarını adeta birbiriyle örtüştürmüştür. Azerbaycan’ın ölkü ve bağımsızlığını her satır ve dramlarında vurguladığı Türk’ün varlık bilincinin güçlü sesi olan Vahabzade Türk dili’nin de Türk dünyasına şümöl olma mücadelesinin savaşçılarındandır.

KAYNAKÇA (REFERENCES)

- 1- Ulken, H. Z. (2016). *Nation and History Awareness*, Istanbul. (in Turkish)
- 2- Yıldız, H. (2020). “The Concept of Historical Romanticism and Its Development in Turkish in the Renewal Period”, *Turkology Studies*, (47). pp.165-188. (in Turkish)
- 3- Akun, O. F. (1956). "Abdülhak Hamid's 'Visiting Merkad-I Fatih' Poem and Visions in China", *Journal of Turkish Language and Literature*, Nr. 7, pp.61-104. (in Turkish)
- 4- Tural, S. (2014). “The Long Adventure of Romanticism in Turkish Literature”, *Türk Dili Dergisi*: <https://Tdk.Gov.Tr/Wp-Content/Uploads/2014/02/20140214.pdf> (in Turkish)
- 5- Kaplan, M. (2006). *Studies on Turkish Literature*, Istanbul. (in Turkish)
- 6- Ceyhun, A. K., “*Tevfik Fikret and Revolution*”, <https://Core.Ac.Uk/Download/Pdf/38313744.pdf> (in Turkish)
- 7- Uchman, A. (2008). “Rıza Tevfik Bolukbashi”, *TDV Encyclopedia of Islam*, vol.35., Istanbul, pp.68-70. (in Turkish)
- 8- Erol, A. (2018). “Language and Style Preferences in Azerbaijani Poetry”, *Journal of Turkish World Studies 18/2 Winter–Winter*, p. 417-430. (in Turkish)
- 9- Babashova, Z. (2014). “XX. Century Azerbaijan Romanticism; Huseyin Cavid and Turkish Literary Environment”. *Turkic World Wise Summit: Meeting of the Sultans of Hearts*. Eskisehir, pp.629-634. (in Turkish)
- 10- Veliyev, A. “*Turkism in Azerbaijani Society and Its Historical Development Process*”, [Http://Www.Turkcuturanci.Com/Turkcu/Turkcu-Eserler/Azerbaijan-Sollage-Turkism-And-His-Historical-Gelisimsureci/?Imode](http://Www.Turkcuturanci.Com/Turkcu/Turkcu-Eserler/Azerbaijan-Sollage-Turkism-And-His-Historical-Gelisimsureci/?Imode) (in Turkish)
- 11- Muradov, N. (2011). “National-Spiritual Deities of the Turkish World and Bextiyar Vahabzade” *Journal of Turkish World Language and Literature*, № 31, pp.101-129. (in Turkish)
- 12- Kemal, N. (2011). *Selected Works*. Istanbul. (in Turkish)

- 13- Vahabzadə, B. (2003). *Works [in 12 Volumes]*, vol.6. Baku. (in Azerbaijani)
- 14- Parlatur, I. (1993). "The Idea of the Dream", Namik Kemal on the Centenary of His Birth, Ankara, pp.59-66. (in Turkish)
- 15- Vahabzadə, B. (2008). *Works: [in 12 Volumes]*, vol.4. Baku. (in Azerbaijani)
- 16- Sahin, D. (2016). "Effect of Mehmet Akif Ersoy on Bakhtiyar Vahabzadə's Poem "The Throwaways" as an Example of Interpretation, Imagery and Analysis". *Kara Deniz Sosial Bilimler Dergisi, No. 14*, pp.111-131. (in Turkish)
- 17- Beyazit, B. M. (2016). "Analysis of a Discourse on Leaving Persistence Seeing Darkness". *International Turkish Literature and Culture Education Journal 5/3*, pp.1225-1242. (in Turkish)
- 18- Vahabzadə, B. (2009). *His works [in 12 Volume]*. vol.8. Baku. (in Azerbaijani)
- 19- Ersoy, M. A. (1985). *Safahat*, Istanbul. (in Turkish)
- 20- Akyol, T. (1989). *Science War*. Tercuman Gazetesi (Newspaper). December 21, Crimea. (in Turkish)
- 21- Fikret, T. (2001). *All Poems, (Haz: Ismail Parlatur-Nurullah Çetin)*. Ankara. (in Turkish)
- 22- Vahabzadə, B. (1987). *After all, the world is spinning*. Baku. (in Azerbaijani)
- 23- Parlatur, I. & Cetin, N. (2004). *All Poems of Tefvik Fikret*, Ankara. (in Turkish)
- 24- Vahabzadə, B. (2008). *His works [in 12 Volumes]*. vol.4. Baku. (in Azerbaijani)
- 25- Kemal, N. (1987). *Turkish Great Series*. Ankara. (in Turkish)
- 26- Vahabzadə, B. (2008). *His works [in 12 Volumes]*. vol.2. Baku. (in Azerbaijani)
- 27- Hadi, M. (2005). *Selected Works*. Baku. (in Azerbaijani)
- 28- Ibrahimov, N. (2000). *Anthology of Oguz Poetry of One Thousand and Five Hundred Years. [In 2 Volumes]*. vol.2. Baku. (in Azerbaijani)
- 29- Vahabzadə, B. (2004). *Selected Works. [In 2 Volumes]*. vol.2. Baku. (in Azerbaijani)
- 30- Javid, H. (1990). *Selected Works*. Baku. (in Azerbaijani)
- 31- Koprulu, F. (1997). "Evolution of Azeri Literature", *Islamic Encyclopedia*, Ankara, p.567. (in Turkish)

Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığında romantizmin izləri

Günəş Quliyeva*

Abstrakt. XIX əsrin sonunda bütün Qafqaz arealına daxil olan ədəbiyyatlara Türkiyə romantizmi- Tofiq Fikrət, Namiq Kamal, Rza Tofiq, Mehmet Ərsoy güclü təsir göstərmişdir. XX əsrin Azərbaycan romantikləri -

* Bakı Dövlət Universiteti "Filologiya fakültəsi"nin dissertantı; Bakı, Azərbaycan

E-mail: g.quliyeva1981@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7147-7151>

Məqaləyə istinad: Quliyeva, G., [2022] Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında romantizmin izləri. "Metafizika" jurnalı. 5(4), səh.113-128.

Məqalənin tarixçəsi:

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 18.08.2021

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 23.09.2021

Çapa qəbul edilmişdir: 14.10.2022

Hüseyn Cavid və Məhəmməd Hadinin yaradıcılığından təsirlənən gənclər onların istiqamətində, üslubunda yazıb yaradırdılar.

Məqalədə Türkiyə və Azərbaycan romantizminin Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığına təsiri aspektləri araşdırılmış, Türkiyə romantizminin görkəmli nümayəndələri ilə Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığı təhlilə cəlb edilmişdir. Eləcə də Azərbaycan romantizminin görkəmli nümayəndələri H.Cavid, M.Hadi kimi sənətkarların əsərlərinin B.Vahabzadə yaradıcılığına həm ideya, həm də bədii cəhətdən müstəsna təsiri göstərilmişdir. Buna uyğun olaraq bu araşdırma türk və Azərbaycan romantizmindən ilhamlanaraq özünəməxsus ideya-ədəbi mövqeyini sərgiləyən Bəxtiyar Vahabzadənin bu təsirləri əsərlərindən əks etdirdiyini ortaya çıxarmaq məqsədi daşıyır. Belə nəticəyə gəlinir ki, Bəxtiyar Vahabzadə poeziyası kök etibarilə klassik türk şeirinə bağlı olduğu kimi yarandığı dövrdə də müasir türk ədəbiyyatı, şeiri ilə əlaqəlidir.

Açar sözlər: romantizm, türk romantizmi, Azərbaycan romantizmi, Bəxtiyar Vahabzadə

Следы романтизма в творчестве Бахтияра Вагабзаде

Гюнеш Гулиева*

Абстракт. В конце XIX века турецкий романтизм- Тофика Фикрета, Намика Кемала, Рза Тофика, Мехмет Эрсея оказали сильное влияние на литературу, входившую на ареал всего Кавказа. Молодое поколение создавало и творило основываясь на стиль и влияние азербайджанских романтиков XX века Гусейна Джавида и Мухаммеда Хади. В статье определяются аспекты влияния турецкого и азербайджанского романтизма на творчество Бахтияра Вагабзаде. К анализу привлечено творчество Бахтияра Вахабзаде и видных представителей турецкого романтизма, а также выяснено влияние таких выдающихся мастеров видных представителей азербайджанского романтизма как Г.Джавид, М.Хади на творчество Б.Вахабзаде, повлиявших на его творчество как идейно, так и художественно. Соответственно это исследование направлено на то, чтобы показать, как

* диссертант факультета «Филологии» Бакинского Государственного Университета; Баку, Азербайджан.

E-mail: g.guliyeva1981@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7147-7151>

Цитировать статью: Гулиева, Г. [2022]. Следы романтизма в творчестве Бахтияра Вагабзаде. *Журнал «Metafizika»*, 5(4), с.113-128.

История статьи:

Статья поступила в редакцию: 18.08.2022

Отправлена на доработку: 23.09.2022

Принята для печати: 14.10.2022

отразились эти влияния в произведениях Бахтияра Вахабзаде, который вдохновленный турецким и азербайджанским романтизмом продемонстрировал свою идеологическую и литературную позицию. Отсюда можно сделать выводы, что поэзия Бахтияра Вахабзаде связана с классической турецкой поэзией периода ее создания, а также с современной турецкой литературой и поэзией.

Ключевые слова: романтизм, турецкий романтизм, азербайджанский романтизм, Бахтияр Вагабзаде.

Traces of Romanticism in the Creativity of Bahtiyar Vahabzade Gunesh Guliyeva*

Abstract. At the end of the 19th century, Turkish romanticism Tevfik Fikret, Namık Kemal, Rıza Tevfik, and Mehmet Ersoy had a powerful impact on the literature that entered the entire Caucasus region. 20th-century Azerbaijan romantics Huseyin Javid and Mohammed Hadi, especially young people, wrote and created in line with their influence and style. The article discusses the aspects of the effect of Turkish and Azerbaijan romanticism on the creativity of Bahtiyar Vahabzade. This study also included the impact of Turkish romanticism on the creativity of Bahtiyar Vahabzade. In addition, the extraordinary influence of prominent artists such as Hüseyin Javid and Muhammed Hadi, the prominent representatives of Azerbaijan romanticism, on the creativity of Bahtiyar Vahabzade has been clarified. These influenced Bahtiyar Vahabzade both ideologically and artistically. Accordingly, this study aims to reveal how Bahtiyar Vahabzade, who exhibits his ideological and literary stance inspired by Turkish and Azerbaijan romanticism, reflects these influences in his work. It has been concluded that Bahtiyar Vahabzade's poetry is related to modern Turkish literature and poetry as well as classical Turkish poetry at the time of creation.

Keywords: Romanticism, Turkish romanticism, Azerbaijan romanticism, Bahtiyar Vahabzade.

* Dissertant of the "Faculty of Philology" of Baku State University; Baku, Azerbaijan

E-mail: g.guliyeva1981@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7147-7151>

To cite this article: Guliyeva, G. [2022]. Traces of Romanticism in the Creativity of Bahtiyar Vahabzade. "Metafizika" journal, 5(4), pp.113-128.

Article history:

Received: 18.08.2022

Accepted: 14.10.2022